

УДК 94(477)"070"

Біловус Леся Іванівна,
к. філол. н., доцент Тернопільського національного економічного університету

Билувус Леся Ивановна,
к. филол. н., доцент Тернопольского национального экономического
университета

Lesia Bilovus,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Ternopil National Economic University
e-mail: Lesya_Bilovus@i.ua

Українські церкви у США в обороні державності України (на матеріалах україномовної періодики діаспори)

Українська діаспора, успішно соціалізувавшись у США, набуває там політичної ваги і застосовує свій потенціал для захисту і реалізації її національних інтересів. Не останню роль у вищеназваних процесах відіграє українська церква. Дослідження присвячене аналізу матеріалів періодичних видань української діаспори США щодо оборони державності України українськими релігійними установами. Українська діаспора, створивши широку мережу україномовної періодики, надала українській церкві можливість не тільки виконувати свої прямі функції – душпастирство, а й особливого значення надавати формуванню національної ідентичності в середовищі української громади, стояти в обороні державності Української держави.

Ключові слова: україномовна періодика, українська діаспора, українська церква, Україна

Украинские церкви в США в обороне государственности Украины (на примере украиноязычной периодики диаспоры)

Украинская диаспора, успешно социализировавшись в США, приобретает там политический вес и применяет свой потенциал для защиты и реализации ее национальных интересов. Не последнюю роль в вышеназванных процессах играет украинская церковь. Исследование посвящено анализу материалов периодических изданий украинской диаспоры США по обороне государственности Украины украинскими религиозными учреждениями. Украинская диаспора, создав широкую сеть украиноязычной периодики, предоставила украинской церкви возможность не только выполнять свои прямые функции - пастырство, но и особое значение

придавать формированию национальной идентичности в среде украинского общества, стоять на страже государственности украинского государства.

Ключевые слова: украиноязычная периодика, украинская диаспора, украинская церковь, Украина

The Ukrainian religious institutions of the USA in the defense of the statehood of the Ukrainian state (on the materials of the Ukrainian Diaspora's periodicals)

The Ukrainian diaspora, having successfully socialized in the United States, gains political weight there and uses its potential to protect and realize its national interests. The Ukrainian church plays an important role in the above-mentioned processes. The research is devoted to the analysis of the materials from the Ukrainian Diaspora's periodicals of the USA concerning the defense of Ukrainian statehood by Ukrainian religious institutions. The Ukrainian Diaspora, having created a wide network of Ukrainian-language periodicals, gave the Ukrainian church the opportunity not only to fulfill its direct function as a pastor, but also to attach special importance to the formation of a national identity within the Ukrainian community, to stand in the defense of the statehood of the Ukrainian state.

Key words: Ukrainian-language periodicals, Ukrainian Diaspora, Ukrainian Church, Ukraine

Українська діаспора – це потенційний чинник суттєвого впливу на державотворчі процеси в Україні. Участь діаспори у них може сприяти зацікавленості її представників, згуртування навколо завдань сьогодення України та глибшому залученню їх до вирішення цих завдань. Разом з тим, це дозволить створити передумови для ефективнішого задоволення потреб самої діаспори. Іншим об'єднуючим чинником закордонного українства є віра в Бога. Українська діаспора, успішно соціалізувавшись у США, набуває там політичної ваги і застосовує свій потенціал для захисту і реалізації її національних інтересів. Не останню роль у вищеназваних процесах відіграє українська церква.

Історія української діаспори загалом, її преси та проблематики зокрема, є однією з тем у сучасній вітчизняній науці, яка відносно недавно стала предметом дослідження. За роки незалежності було опрацьовано та введено у науковий обіг велику кількість пресових джерел. Серед українських науковців,

які займалися питаннями закордонних українців, найбільш відомими є В. Євтух [14], Ф. Заставний [6], Б. Лановик [8], Н. Мерфі [9], І. Недошитко [11] та ін. Дослідження Л. Нагорної [10], М. Обушного [12], М. Шульги [18] та ін. присвячені феномену національної та етнічної ідентичності, а С. Герегової [3], В. Губарця [4], П. Часта [16], В. Чекалюк [17] – розвитку і функціонуванню преси діаспори.

Однак і сьогодні дослідження україномовної преси США не є досить розробленими, особливо у частині діяльності українських церков Штатів. Через те метою нашої статті є аналіз матеріалів періодичних видань української діаспори США щодо оборони державності України українськими релігійними установами.

Українці при поселенні у нових країнах завжди у першу чергу намагалися облаштувати своє духовне життя. Щодо релігійності українців о. І. Худик висловився наступним чином: «не маючи часто власного житла, спочатку зводили каплицю для спільного богослужіння. Саме такою є спільна особливість для українців. І ця риса є нашим надбанням і багатством, а не навпаки» [15, с. 506].

Відповідно до опублікованих матеріалів, від середини минулого століття у США пропагується ідея проведення молитовних сніданків з метою популяризації християнських цінностей як щодо внутрішньої, так і зовнішньої політики. Уже десять років поспіль у Вашингтоні, у межах Національного молитовного сніданку, проходить «Український молитовний сніданок», гостями якого є представники політичної еліти України, послы, представники громадських, фінансових кіл України, США та інших країн. Ентузіастами його організації стали американські політики та бізнесмени українського походження, які розуміли важливість підтримування такої багатолітньої традиції задля встановлення порозуміння та поглиблення відносин між представниками різних держав [19].

У рубриках «Духовність», «Українське Чикаго», «Життя громади» є публікації щодо вшанування жертв Чорнобильської катастрофи. Хоча багато

українців перебуває далеко за межами своєї батьківщини, вони намагаються пам'ятати не тільки радісне, а й не забувати трагічних сторінок. Зокрема, у Катедрі св. Патрика у Нью-Йорку, в осередку УПЦ в США, Українському православному соборі св. князя Володимира за присутності священиків українських церков усіх конфесій, представників від ООН, урядів США й України, губернатора відзначають молебнем сумну річницю вибуху на атомній станції. Після служби високі гості мали можливість звернутися до усіх присутніх. Як зафіксували матеріали періодичних видань, духовенство, передусім, зосереджує увагу на силі спільної молитви за потерпілими та невинно загиблими, розповідає про велику місійну роботу церкви в Україні; губернатор Дж. Патакі як політик відзначає злочинність і духовну бідність радянської влади, боротьбу українського народу проти неї, героїчність тих, хто боровся з радіацією у Чорнобилі, а тому оголосив 22-26 квітня Тижнем пам'яті Чорнобиля у штаті (хоча це не є винятковим явищем у США); Генеральний консул України Ігор Сибіга закликає не забувати та молитовно гуртуватися тут, на чужині, щоб підтримати свою батьківщину. Ще Білл Клінтон у своєму зверненні, оприлюдненому на таких заходах, заявляв про велику подяку всім організаціям та приватним особам, які допомагають потерпілим від Чорнобильської катастрофи, і запевняв допомогти розбудувати в Україні енергоносії для стабілізації економіки. УПЦ у США практикує також після панахиди висаджування на церковному подвір'ї двох деревець у пам'ять про загиблих та тих, хто пережив Чорнобиль і досі бореться з його наслідками. А українська громада Чикаго проводить грандіозний благодійний вечір, пожертви з якого передають на потреби дітей-інвалідів, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Такі відзначення, духовне об'єднання української громади залишають враження розуміння діаспорянами причин і наслідків цієї катастрофи, бажання допомогти. Владика Даниїл з цього приводу зазначив: «Для когось це, можливо, і «зона відчуження», а для нас – це прадавня Батьківщина. Це відірваний від України і змордований край. Це наша зона національної трагедії» [2].

Ще однією даниною американській традиції українців США є відзначення національного свята Дня пам'яті. Проте у ці вихідні парафіяни українських православних церков збираються, за словами Владики Даниїла, щоб вшанувати пам'ять тих, хто віддав своє життя служінню та захисту ідеалів американського суспільства, які дають можливість вільно жити, розвиваючи свої традиції та культуру, мільйонам різнонаціональних емігрантів, у тому числі й українцям. Поряд із молитвами за загиблими воїнами армії США, вірячи згадують і тих, які загинули за незалежність української держави. Традиційно щороку згадують у молитвах полеглих у боротьбі за державність України на відзначенні дати соборності українських земель. Сьогодні проголошують молитву за духовну і державну єдність українського народу, що від початку свого існування керувався Божими законами. Такі молебні завершуються відспіванням «Многая літа» українському Президентові, війську та українському народові. Періодичні видання документують участь у таких заходах Генерального консула, віце-консула, митрополита, єпископів, численної української громади.

Однак найвагомим для парафіяльних громад є відзначення річниць проголошення незалежності України. Перші публікації з цього приводу ми маємо вже у 1991 р. одразу після настання цієї важливої події. Митрополит української церкви у США Степан Сулик опублікував заяву з нагоди проголошення самостійності України, де наголошував, що незважаючи на численні роки переслідувань, нищення, мук, голодомори, наш народ є щасливим, бо від 988 р. обрав Бога своїм Господом та 1037 р. перейшов під опіку Пресвятої Богородиці. Оскільки наслідки років радянської пропаганди й атеїзму жахливі, митрополит закликає ніколи не забувати у своїх молитвах тих невинних, хто віддав своє життя за свободу віри, благати Бога благословити здобуту самостійність, давши українському уряду мудрість, а також сподівається на релігійне і духовне відродження незалежної України. У наступні роки ми маємо щорічні публікації про відзначення річниць громадами різних парафій різного віросповідання (наприклад, в УГКЦ Успення в Перт Амбой, церкві Пресвятої Родина у Лінденгурсті, парафії УГКЦ св. Михаїла у

Балтиморі, православному соборі св. Володимира у Нью-Йорку, у Консисторії УПЦ в США), що вкотре засвідчує високу свідомість та єдність українців в США. У цих молитовних відправах беруть участь багато людей та навіть очільники міст, штатів, які завжди цікавляться життям своїх громадян українського походження і відзначають їх працьовитість, повагу до інших націй та великий вклад в американську культуру. У виступах гостей наголошується, що це свято спільне для тих, хто присвятив своє життя втіленню української національної ідеї, і тих, хто тільки вступає у життя, пізнає світ та усвідомлює свою генезу. Після літургії правлять панахиду за спокій полеглих у боротьбі за самостійність української держави, а потім молебень з подякою Богові за такий дар, урочиста хода і покладання квітів до пам'ятника «Борцям за волю України». Заходами церковних управ та сестринства пізніше відбуваються святкові програми, як зазначено, досить різноманітні, на яких присутні цілі родини парафіян та гості. У Лінденгурсті (Нью-Йорк) парафія навіть провела український фестиваль, на якому зустрілися чимало українців різних поколінь третьої та четвертої хвилі, прийшло чимало американців. З публікацій, присвячених святкуванню, маємо також інформацію, що статті про відзначення незалежності України вміщуються також в місцевих англійських періодичних виданнях. Вважаємо, що такі заходи за підтримки священиків тільки сприятимуть подальшій єдності церковних громад, наблизить Україну до американських прихильників української культури [1].

Хоча церква, зазвичай, тримається осторонь світського, політичного життя, бо призначення її – в іншому, сьогодні ставить перед нею нові виклики, які не можна не брати до уваги, будучи не тільки духовною, а, передусім, свідомою людиною. У 1996 р. керівники усіх релігійних організацій США опублікували спільну заяву на підтримку нової Конституції України, де говориться про те, що минає п'ятий рік проголошення незалежності, коли відбувається бурхливий розвиток національної духовної культури, релігійного життя, утверджуються у суспільстві загальнолюдські цінності, духовенство різних конфесій робить усе можливе для утвердження авторитету вільної України як усередині країни, так

за її межами. Однак керівники усіх релігійних організацій, висловлюючи наміри і розуміння своїх вірян, вказують на необхідність прийняття Закону, за яким жила б уся українська держава, і виступають за його прийняття, бо вважають, що цей документ буде гарантом подальшого прогресу, адже його положення мають на меті забезпечити всебічний розвиток українського суспільства, у тому числі і в релігійно-церковній сфері.

Напередодні 21-ї річниці незалежності України Іванна Яковенко, активна громадська діячка, опублікувала в газеті «Час і Події» статтю, присвячену книзі отця-доктора Блажейовського «Моє століття та деякі погляди на українську історію», аналіз якої засвідчує, що наше минуле тісно пов'язане з історією нашої духовності, брак якої є причиною сучасних негараздів. Автор статті робить висновок, що найважливішим у праці є вказівка на основній причині трагічності української історії – відсутність єдності українців, коли внаслідок тривалого виховання в молоді зради свого народу та його інтересів, сьогодні маємо брак національної свідомості. Отець-доктор зазначає, що винних не потрібно шукати десь, причина – в нас самих. Публікація завершується виразним зверненням-закликом до українців гуртуватися біля храмів та спільно молитися за Україну, за воскресіння духу єдності, віри та відповідальності перед своєю країною.

У 2012 р. загальновідомі події щодо мовної ситуації в Україні сколихнули всі діаспорні громади – люди виходили на мітинги, протестуючи проти спроб знищення національної культури і мови. Ця тема піднімалася неодноразово, однак зазначимо: мабуть, жодна нація так абсурдно не вирішувала питання державної мови. Ніхто не заперечує інтернаціонального складу народу України, однак чи багато сьогодні знайдеться мононаціональних країн? Чи можуть українці в Америці чи тій таки Росії вимагати для української мови якихось виняткових прав? Запитань, звичайно, більше ніж відповідей. Однак кожен намагається вирішити питання так, як уміє або вважає за потрібне. У статті Іванни Яковенко висвітлюється зібрання материнських спільнот усіх церков Чикаго на спільну молитву у Манстері (Індіана). Люди пройшли і відспівали

спеціальну Хресну дорогу, молячись про кращу долю України на шляху до повної незалежності. Люди, вірячи у силу спільної молитви, сподіваються на Божу допомогу. Автор статті наголошує, що у недалеких виборах в Україні очільники всіх організацій, партій мають об'єднатися заради спільної ідеї [7].

З початком пам'ятних подій на Майдані редактори та журналісти україномовних газет у США фіксують це явище як праведну боротьбу українського народу за свободу, гідність, національну справедливість, у якій церква відіграла винятково важливу і надзвичайну роль. Відзначено високий дух самоорганізації, людяності, взаємодопомоги, політичної і національної зрілості, вражаюча віра людей, які стояли на протестних майданах у Києві та інших українських міст. Вважаємо правильним, що церква у такий важкий, але вирішальний час була разом із народом. Як інформують друковані матеріали, на сцену виходили священики різних релігій, щоб своїми службами, молитвами, проповідями підтримати людей. У колонці головного редактора газети «Свобода» висловлено сподівання, що така єдність залишиться і надалі, стане одним із чинників відродження української нації та держави. Таку думку висловлює й голова Апостольської греко-православної церкви в Україні Владика Лев-Зеновій (Колісник), який у 2014 р. перебував у США для зустрічей із прихожанами та настоятелями православних парафій. У своєму інтерв'ю, що було опубліковане в рубриці під однойменною назвою, газеті «Час і Події», Владика, дякуючи всім українським церквам в Америці за їх молитовну та матеріальну підтримку Майдану, звертаючись до багатьох високоосвічених емігрантів з проханням повертатися на батьківщину, називає церкву тим чинником, який сьогодні може об'єднати народ, зцементувати його в єдину націю. Адже збереження мови, культури, духовних традицій – це не тільки економічні процеси, а й діяння відповідно до Божих заповідей. Тому завжди потрібно пам'ятати цю ідею на фоні української багатопартійності, а правильніше – докорінно змінити політичну систему, за якої керівництво держави у своїй діяльності буде керуватися святими вартостями, за які до сьогодні загинуло так багато людей. До «Свободи» у 2014 р. надійшла копія

привітання Постійної конференції українських православних єпископів поза межами України з приводу успішних президентських виборів. Редакція вважала за необхідне також опублікувати текст листа. Друковані матеріали відзначають сподівання з приводу того, що ці вибори могли б стати першим кроком до подолання економічної та громадянської кризи, підтримку позитивних змін, спрямованих на формування демократичних відносин у суспільстві, позитивне ставлення до зусиль демократичних держав організувати співпрацю з українським урядом. Пізніше, під час анексії Криму та початку бойових дій на Сході України, у публіцистичних матеріалах відзначено надзвичайну релігійність українців, виявлення ними глибоко вкорінених духовно-моральних норм незалежно від країни проживання, що маркується як один із шляхів вирішення проблем. Так, з одного боку, явною стала благодійницька діяльність як свідчення духовності нашого народу. Майдан дуже багато змінив у житті українців, передусім психологічному, громадському, тут віра людей зазнала серйозних випробувань. Церкві, безперечно, як інституції довірять майже всі громадяни, однак вона не може глибоко вплинути на їх свідомість. Врешті-решт істинна роль церкви полягає не в участі у політичному житті, а у її спроможності і здатності впливати на формування світогляду та ідейної позиції людини, виховувати відповідальних політичних лідерів та лідерів думок. Тому часто зміни є досить поверховими (заангажовані ЗМІ, невикорінна корупція, турбота депутатів, чиновників, урядовців лише про свої інтереси). Звичайно, зміни відбулися, бо під час Революції гідності люди вийшли на майдани не за соціальні пільги, а відстоювати свою гідність, свободу, право на краще життя. Як вважав покійний Архієпископ-емерит Любомир Гузар, наявні соціальні хвороби українського суспільства мають зникнути для повного видужання нашої нації, однак він наголошує, що кожний громадянин української держави має докладати всіх зусиль, щоб у своєму житті позбутися недбальства, непошани до навколишніх тощо. Він переконаний, що найприроднішим способом вийти з кризової ситуації можна за допомогою діалогу, коли влада розуміє, що вона є частиною народу. Собор єпископів УПЦ в США солідарний

у цьому з Блаженнішим Любомиром, закликаючи владу у своїх зверненнях припинити насилля, а український народ – не полишати своє прагнення формувати демократичне суспільство. Як це не парадоксально, саме сучасна війна в Україні дає шанс стати сильною та розвиненою державою за синтезу чесної праці та молитви. З цією метою десять українських церков у своєму зверненні до українського народу, оприлюдненому прес-службою Інституту релігійної свободи, у тому числі і в діаспорній пресі, підтримали європейську інтеграцію України та закликали Росію поважати вибір українського народу. В опублікованому матеріалі висловлюється думка про історичну зумовленість такого вибору, при цьому зазначається, що він абсолютно не веде до автоматичного протиставлення України своєму сусідові – Росії, а тому природним є сподівання на повагу з боку останньої до незалежної України, яка має право вибирати свій шлях майбутнього. Для цього керівники церков обіцяють всебічну допомогу молитвою для реалізації правильного вибору та мудрості очільників держави. Однак подальші події засвідчили марність сподівань на розуміння і повагу з боку північного сусіда. Від моменту анексії Криму керівники українських церков у США закликають світову спільноту, особливо американських політичних лідерів, не залишати Україну наодинці з агресором, дипломатичні важелі впливу підсилити економічними, політичними санкціями. З цього часу опубліковані матеріали, що стосуються діяльності українських церков в США, містять прохання Владик до своїх вірян підтримувати Україну молитвами, мати постійний зв'язок з губернаторами своїх штатів, сенаторами, мерами та робити пожертви з метою організації гуманітарної допомоги [5].

Чимало інформаційних матеріалів зустрічаємо в україномовній періодиці, що порушують проблеми чи висвітлюють події релігійного життя України. Увагу привертає стаття, написана з приводу арештів керівників «Білого братства» у Києві, яка стосується дуже дражливого питання свободи віросповідання та функціонування духовних установ. Зважаючи на останнє, редактор газети «Свобода» вдається до компаративного аналізу ситуації у США

та Україні. З цього ми бачимо, що співіснування різних державних, світських і релігійних традицій не можуть порушити стабільність розвинутого демократичного американського суспільства. Однак у незалежній Україні, яка нібито географічно лежить у Європі, має глибоку і давню національну культуру та релігію, справа зовсім не така: ціла третина зареєстрованих релігійних громад припадає на чужинецькі, зовсім інорідні нашій національній традиції, конфесії. Автор статті визначає причину в ігноруванні цієї проблеми державними діячами, які вважають, що з постановом незалежної держави кожен може вірити у що хоче (як у тій же Америці). Однак, як слушно зауважено, світові демократичні держави довго і ретельно розвивалися, самостверджувалися, і лише досягнувши високого рівня самосвідомості можуть дозволити таку «свободу віросповідання», на яку нам постійно вказують українські політичні діячі. Проте останні забувають уточнити, що така «свобода» теж має межі, вихід за які тягне за собою вседозволеність і анархію, що західні країни аж ніяк не можуть допустити. Стаття робить акцент на тому, що не варто, мабуть, зі вседозволеності починати будувати незалежну державу, бути надмірно толерантними до лжемесій, надаючи їм чималу частку національного інформаційного простору для задурманювання людей. Інакше ми знову ризикуємо потрапити у залежність, цього разу духовну, що є небезпечнішим, ніж залежність фізична, бо тягне за собою втрату народом своєї самості. У подібному контексті сприймається і стаття Миколи Хмільовського, опублікована у газеті «Свобода», де аналізується подальша орієнтація державної міжнародної політики України з позицій релігії. Член Християнсько-демократичної партії вважає, що лише християнізація України є запорукою її незалежності та європейськості, оскільки суспільство невіруючих приречене на анархію, тоталітаризм, втрату соборності та ідентичності. З іншого боку – Європа у своє коло прийме лише християнську державу, тому для нас це є також перспектива і гарантія незалежності та демократичного розвитку. М. Хмільовський застерігає від простого і легкого шляху знову наблизитись до Росії, оскільки це не потребує змін у суспільстві і зусиль окремих громадян.

Однак такі «братні обійми» нам загрожують остаточним нівелюванням національних особливостей. У свою чергу, Європа, де сьогодні добре розуміють небезпеку денационалізації, виробила чіткий механізм захисту національної самобутності, переважно у духовно-гуманістичній сфері, а тому могла б нам забезпечити збереження українського національного обличчя із одночасним впровадженням демократичних процесів та європейського досвіду [13].

Отож, матеріали періодичних видань українців США свідчать про те, що сьогодні головне завдання української діаспори у цій країні – формування потужних українських громад, входження їх у місцеві, регіональні, державні органи з метою лобювання своїх національних інтересів і свобод і, великою мірою, лобювання інтересів України, поширення інформації про останню. До цього процесу залучені і релігійні установи українців у Штатах. Завдяки створенню широкої мережі мас-медійних структур, українська церква має можливість не тільки виконувати свої прямі функції – душпастирство, а й особливого значення надавати формуванню національної ідентичності в середовищі української громади, стояти в обороні державності Української держави.

Список використаних джерел

1. Боже великий, єдиний, нам Україну храни / Прес-служба УПЦ у США // *NOVA*газета. – 2013. – № 35 (244). – С. 16; Горбачевська Х. Свято Незалежності України у Балтиморі / Христина Горбачевська // *Час і Події*. – 2011. – № 42. – 19 жовтня; Костенко Л. День соборності відзначили в Консисторії УПЦ / Ларіон Костенко // *Міст*. – 2013. – 24 січня; Святкування п'ятиліття незалежності в катедрі св. Володимира в Нью Йорку / В. Т. // *Свобода*. – 1996. – Ч. 172. – С. 3; Стек Ф. Українці Перт Амбою відзначили п'ятиріччя незалежності / Ф. Стек // *Свобода*. – 1996. – Ч. 169. – С. 3; Сулик С. Заява з нагоди проголошення самостійності України / Стефан Сулик // *Свобода*. – 1991. – Ч. 167. – С. 1, 3; Українська православна церква в США: Пресове повідомлення / Відділ зовнішніх стосунків консисторії // *Час і Події*. – 2011. – № 22. – 01 червня; Федоренко Ф. В Дітройті відслужено Молебень у дні державности / Федір Федоренко // *Свобода*. – 1997. – Ч. 28. – С. 3.

2. Відзначення 27-ї річниці Чорнобильської катастрофи в осередку УПЦ в США // *Час і Події*. – 2013. – № 18. – 02 травня; Смалько Е. Відзначення 10-річчя чорнобильської трагедії в Катедрі св. Патрика / Емілія Смалько // *Свобода*. – 1996.

– Ч. 103. – С. 3; Ценглевич І. Ніхто не забутий, ніщо не забуте / Ірина Ценглевич // Час і Події. – 2011. – № 17. – 27 квітня.

3. Герегова С. Становлення української преси у США (до 120-річчя заснування часопису української громади «Свобода») / Світлана Герегова // Питання історії України. – 2013. – № 16. – С. 96-101.

4. Губарець В. В. Українська етнічна преса США та Канади (1945 – 1994 рр.): особливості висвітлення україно-американських взаємин : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.08 / Василь Васильович Губарець; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 20 с.

5. Гузар Л. Потреба молитви, але не тільки / Любомир Гузар // Час і Події. – 2014. – № 40. – 02 жовтня; Єпископи УПЦ закликали до підтримки України // Міст. – 2014. – 13 березня; Майдан незалежності і церква // Свобода. – 2014. – № 9. – С. 6; Не буде діалогу – буде ще більше кровопролиття // Міст. – 2014. – 30 січня; Православні єпископи вітають волевиявлення українського народу // Свобода. – 2014. – № 23. – С. 4; Українські церкви закликали Росію поважати європейський вибір її сусідів // Свобода. – 2013. – № 40. – С. 1, 3.

6. Заставний Ф. Д. Українська діаспора: Розселення українців у зарубіжних країнах / Ф. Д. Заставний. – Львів : Світ, 1991. – 118 с.

7. Заява керівників релігійних організацій на підтримку конституції // Свобода. – 1996. – Ч. 98. – С. 1; Яковенко І. Головне – це віра і єдність / Іванна Яковенко // Час і Події. – 2012. – № 26. – 27 червня.

8. Історія української еміграції : Навчальний посібник / за ред. Б. Д. Лановика. – К. : Вища школа, 1997. – 520 с.

9. Мерфі Н. Українська діаспора в США: збереження традицій національної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 / Наталія Григорівна Мерфі; М-во освіти і науки України, Донецький національний університет. – Донецьк, 2006. – 19 с. – Бібліогр.: с. 16–17 (10 назв).

10. Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст [Електронний ресурс] / Л. Нагорна. – Режим доступу : http://www.ipiend.gov.ua/img/monograph/file/Nagorna_50.pdf

11. Недошитко І. Р. Українська діаспора США у державотворчих процесах в Україні (1991-2011 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Недошитко Ірина Романівна; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2013. – 20 с.

12. Обушний М. І. Етнонаціональна ідентичність у контексті формування української нації : автореф. дис. ... докт. політ. наук : 23.00.02 / М. І. Обушний. – НАН України. – К. : ІПіЕНД, 1999.

13. Релігія і віра // Свобода. – 1996. – Ч. 26. – С. 2; Хмільовський М. Лише переконане християнство / Микола Хмільовський // Свобода. – 1995. – Ч. 133. – С. 2.

14. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії: [наук. вид.] / В. Б. Євтух, В. П. Трощинський, А. А. Попок, О. В. Швачка. – К. : Фенікс, 2003. – 227 с.

15. Худик І. Українська церква в діаспорі – виклики сьогодення, перспективи майбутнього / І. Худик // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної

конференції / відп. ред. І. Ключковська. – Львів : Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2010. – 592 с. – С. 506-510.

16. Часто П. Вільне слово Американської України. До 120-річчя «Свободи», україномовного видання Українського Народного Союзу, всегромадської газети українців США (1893-2013) / Петро Часто. – Нью-Йорк, 2012. – 816 с.

17. Чекалюк В. В. Преса діаспори США як комунікативний чинник формування ідентичності українців (1939 - 2005) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з соц. комун. : спец. 27.00.01 / Чекалюк Вероніка Василівна; Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К., 2008. – 13 с.

18. Шульга Н. Этническая самоидентификация личности / Н. А. Шульга. – К. : Институт социологии, 1996. – 199 с.

19. Щорічний «Український молитовний сніданок» // Міст. – 2012. – 09 лютого.

REFERENCES

1. Bozhe velykyi, yedynyi, nam Ukrainu khrary / Pres-sluzhba UPTs u USA // NOVAhazeta. – 2013. – № 35 (244). – S. 16; Horbachevska Kh. Sviato Nezalezhnosti Ukrainy u Baltymori / Khrystyna Horbachevska // Chas i Podii. – 2011. – № 42. – 19 zhovtnia; Kostenko L. Den sobornosti vidznachyly v Konsystorii UPTs / Larion Kostenko // Mist. – 2013. – 24 sichnia; Sviatkuvannia piatylittia nezalezhnosti v katedri sv. Volodymyra v Niu Yorku / V. T. // Svoboda. – 1996. – Ch. 172. – S. 3; Stek F. Ukrainci Pert Amboiu vidznachyly piatyrichchia nezalezhnosti / F. Stek // Svoboda. – 1996. – Ch. 169. – S. 3; Sulyk S. Zaiava z nahody proholoshennia samostiinosty Ukrainy / Stefan Sulyk // Svoboda. – 1991. – Ch. 167. – S. 1, 3; Ukrainska pravoslavna tserkva v USA: Presove povidomlennia / Viddil zovnishnikh stosunkiv konsystorii // Chas i Podii. – 2011. – № 22. – 01 chervnia; Fedorenko F. V Ditroit vidsluzheno Moleben u dni derzhavnosty / Fedir Fedorenko // Svoboda. – 1997. – Ch. 28. – S. 3.

2. Vidznachennia 27-yi richnytsi Chornobylskoi katastrofy v oseredku UPTs v USA // Chas i Podii. – 2013. – № 18. – 02 travnia; Smalko E. Vidznachennia 10-richchia chornobylskoi trahedii v Katedri sv. Patryka / Emiliia Smalko // Svoboda. – 1996. – Ch. 103. – S. 3; Tsenhlevych I. Nikhto ne zabutyi, nishcho ne zabute / Iryna Tsenhlevych // Chas i Podii. – 2011. – № 17. – 27 kvitnia.

3. Herehova S. Stanovlennia ukrainskoi presy u USA (do 120-richchia zasnovannia chasopysu ukrainskoi hromady «Svoboda») / Svitlana Herehova // Pytannia istorii Ukrainy. – 2013. – № 16. – S. 96-101.

4. Hubarets V. V. Ukrainska etnichna presa USA ta Kanady (1945 – 1994 rr.): osoblyvosti vysvitlennia ukraïno-amerykanskyykh vzaiemyn : avtoref. dys... kand. filol. nauk : 10.01.08 / Vasyl Vasylovych Hubarets; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K., 2007. – 20 s.

5. Huzar L. Potreba molytvy, ale ne tilky / Liubomyr Huzar // Chas i Podii. – 2014. – № 40. – 02 zhovtnia; Yepyskopy UPTs zaklykaly do pidtrymky Ukrainy // Mist. – 2014. – 13 bereznia; Maidan nezalezhnosti i tserkva // Svoboda. – 2014. – № 9. – S. 6; Ne bude dialohu – bude shche bilshe krovopolyttia // Mist. – 2014. – 30 sichnia; Pravoslavni yepyskopy vitaiut volevyiavlennia ukrainskoho narodu // Svoboda. – 2014. – № 23. – S. 4; Ukrainski tserkvy zaklykaly Rosiiu povazhaty yevropeyskyi vybir yii susidiv // Svoboda. – 2013. – № 40. – S. 1, 3.

6. Zastavnyi F. D. Ukrainska diaspora: Rozselennia ukrainsiv u zarubizhnykh krainakh / F. D. Zastavnyi. – Lviv : Svit, 1991. – 118 s.
7. Zaiava kerivnykiv relihiinykh orhanizatsii na pidtrymku konstytutsii // Svoboda. – 1996. – Ch. 98. – S. 1; Yakovenko I. Holovne – tse vira i yednist / Ivanna Yakovenko // Chas i Podii. – 2012. – № 26. – 27 chervnia.
8. Istorii ukrainskoi emihratsii : Navchalnyi posibnyk / za red. B. D. Lanovyya. – K. : Vyshcha shkola, 1997. – 520 s.
9. Merfi N. Ukrainska diaspora v USA: zberezhennia tradytsii natsionalnoi kultury : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ist. nauk : 07.00.01 / Nataliia Hryhorivna Merfi; M-vo osvity i nauky Ukrainy, Donetskyi natsionalnyi universytet. – Donetsk, 2006. – 19 s. – Bibliohr.: s. 16–17 (10 nazv).
10. Nahorna L. Rehionalna identychnist: ukrainskyi kontekst [Elektronnyi resurs] / L. Nahorna. – Rezhym dostupu : http://www.ipiend.gov.ua/img/monograph/file/Nagorna_50.pdf
11. Nedoshytko I. R. Ukrainska diaspora USA u derzhavotvorchykh protsesakh v Ukraini (1991-2011 rr.) : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Nedoshytko Iryna Romanivna; Ternop. nats. ped. un-t im. Volodymyra Hnatiuka. – Ternopil, 2013. – 20 s.
12. Obushnyi M. I. Etnonatsionalna identychnist u konteksti formuvannia ukrainskoi natsii : avtoref. dys. ... dokt. polit. nauk : 23.00.02 / M. I. Obushnyi. – NAN Ukrainy. – K. : IPIEND, 1999.
13. Relihiia i vira // Svoboda. – 1996. – Ch. 26. – S. 2; Khmilovskyi M. Lyshe perekonane khrystianstvo / Mykola Khmilovskyi // Svoboda. – 1995. – Ch. 133. – S. 2.
14. Ukrainska diaspora. Sotsiolohichni ta istorychni studii: [nauk. vyd.] / V. B. Yevtukh, V. P. Troshchynskyi, A. A. Popok, O. V. Shvachka. – K. : Feniks, 2003. – 227 s.
15. Khudyk I. Ukrainska tserkva v diaspori – vyklyky sohodennia, perspektyvy maibutnoho / I. Khudyk // Diaspora yak chynnyk utverdzhennia derzhavy Ukraina u mizhnarodnii spilnoti : zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii / vidp. red. I. Kliuchkovska. – Lviv : Vydavnytstvo NU «Lvivska politekhnik», 2010. – 592 s. – S. 506-510/
16. Chasto P. Vilne slovo Amerykanskoi Ukrainy. Do 120-richchia «Svobody», ukrainomovnoho vydannia Ukrainskoho Narodnoho Soiuzu, vsehromadskoi hazety ukrainsiv USA (1893-2013) / Petro Chasto. – Niu-York, 2012. – 816 s.
17. Chekaliuk V. V. Presa diaspory USA yak komunikatyvnyi chynnyk formuvannia identychnosti ukrainsiv (1939 - 2005) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z sots. komun. : spets. 27.00.01 / Chekaliuk Veronika Vasylivna; Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni T. Shevchenka. – K., 2008. – 13 s.
18. Shulha N. Etnycheskaia samoydentyfykatsiia lychnosti / N. A. Shulha. – K. : Instytut sotsiolohii, 1996. – 199 s.
19. Shchorichniy «Ukrainskyi molytovnyi snidanok» // Mist. – 2012. – 09 liutoho.